

УДК 343.237 + 343.97:343.77

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.33>

ПРАВОЗАСТОСОВНА ПРАКТИКА ЩОДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИМ ФОРМАМ СПІВУЧАСТІ У ВЧИНЕНІ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ

Турлова Ю.А.,

*докторка юридичних наук, старша дослідниця,
провідна наукова співробітниця відділу проблем
кримінального права, кримінології та судоустрою,
Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України,
Почесний працівник прокуратури України,
<https://orcid.org/0000-0003-0508-2087>,
turlova@ukr.net*

Турлова Ю.А. Правозастосовна практика щодо протидії організованим формам співучасті у вчиненні екологічних злочинів.

На основі офіційних статистичних джерел Офісу Генерального прокурора (Генеральної прокуратури України) та Державної судової адміністрації України проведено аналіз групової складової екологічної злочинності за період 2009-2022 років. Проведений довгостроковий кримінологічний аналіз дозволив встановити специфічні характеристики злочинців даної категорії та з'ясувати показники групової кримінальної активності, у тому числі у складі організованих груп, а також види вчиненого посягання. Розраховані та проілюстровані у діаграмах відповідні відносні показники щодо досліджуваних категорій злочинів. Оперування відносними кримінологічними показниками, а саме питомою вагою виявлених та засуджених осіб, які вчинили екологічні злочини у складі групи, а також співставлення отриманих результатів з аналогічними показниками загальної злочинності дозволило з'ясувати, що значення відповідного показника стосовно екологічних злочинів є істотно більшим – 21,2 % проти 11,5 % для загальної злочинності щодо виявлених осіб та 28,3 % проти 15,3 % щодо засуджених. Встановлено, що питома вага групової складової екологічної злочинності, а також судимості за екологічні злочини більше за загальну майже у два рази (1,84). Частка осіб, які вчиняли екологічні злочини у складі організованої групи чи злочинної організації, становила 0,8 % від усієї кількості виявлених екологічних злочинців і майже удвічі перевищує аналогічний показник загальної злочинності (0,45 %). Найбільшою часткою засуджених, які вчинили злочин у складі групи, характеризується незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину (47,0 % у 2022 році), що пояснюється способом його вчинення (метод гідророзмиву з використанням відповідних технічних засобів). Розрахунки та порівняння питомої ваги осіб, які вчинили екологічні кримінальні проступки у структурі усіх осіб, які вчинили екологічні кримінальні правопорушення, з аналогічними показниками осіб, які їх вчинили у складі групи, а також у складі організованої групи або злочинної організації, довели наявність кореляції між рівнем суспільної небезпечності екологічних посягань і рівнем організованості осіб, які їх вчиняють. Зауважено, що проведений статистичний аналіз виправдовується, по-перше, завданнями типологізації осіб, які вчиняють екологічні злочини, в наукових і практичних цілях, по-друге, поясненням детермінації злочинної поведінки, по-третє, розробкою ефективних заходів протидії злочинам даної категорії.

Ключові слова: екологічні злочини, кримінальна відповідальність, співучасть, групова злочинність, організовані форми, учасники організованих злочинних угруповань, кримінальні правопорушення, засуджені, організована група, злочинна організація, кримінальні проступки.

Turlova Yu.A. Law enforcement practice in countering organized forms of complicity in committing environmental crimes.

Based on the official statistical sources available from the Office of the Prosecutor General and the State Judicial Administration of Ukraine, the group component of environmental crime has been analyzed for the period 2009-2022. The long-term criminological analysis made by the authors allowed identifying the specific characteristics of criminals in this category and finding out the indicators of group criminal activity, including as part of organized groups, as well as the types of the encroachment committed. The relevant relative indicators pertaining to the examined categories of crimes are calculated and illustrated in diagrams. By using relative criminological indicators, specifically the proportion of detected and convicted persons who committed environmental crimes as part of a group, and by comparing the results obtained with similar total crime indicators the authors ascertained that the value of the relevant indicator for environmental crimes is significantly higher - 21.2 % versus 11.5 % for total crime in terms of persons detected and 28.3 % versus 15.3 % in terms of persons convicted. It is found that the proportion of the group component of environmental crime and of conviction for environmental crimes is almost twice as high as that of total crime (1.84). The proportion of persons who committed environmental crimes as part of an organized group or a criminal organization amounted to 0.8% of total environmental criminals detected and is almost twice as high as the same indicator for total crime (0.45%). Illegal mining, sale, acquisition, transfer, sending, transportation, and processing of amber account for the largest share of convicts who committed a crime as part of a group (47.0 % in 2022), and this is explained by the crime commission method (the method of hydro-erosion using appropriate technical means). By calculating and comparing the proportion of persons who committed environmental criminal infractions in the structure of all persons who committed environmental criminal offenses with similar indicators of persons who committed the same as part of a group and also as part of an organized group or a criminal organization, the authors proved that there is a correlation between the level of public danger of environmental encroachments and the level of organization of the persons who commit them. It is noted that the statistical analysis made is justified, firstly, by the tasks of typologizing the persons who commit environmental crimes for scientific and practical purposes, and secondly, by explaining the determination of criminal behavior, and thirdly, by developing effective measures to combat the crimes referred to this category.

Key words: environmental crimes, criminal liability, complicity, group crime, organized forms, members of organized criminal groups, criminal offenses, convicts, organized group, criminal organization, criminal infractions.

Постановка проблеми. Визначений статтею 16 Конституції України обов'язок держави щодо забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду Українського народу зумовлює актуальність протидії правопорушенням вказаної категорії, особливо найбільш небезпечній їх складовій – екологічній злочинності.

Разом з тим при дослідженні питань, що стосуються протидії екологічній злочинності, необхідно зважати не тільки на заподіяння злочинами шкоди довкіллю України, високий ступінь суспільної небезпеки протиправної поведінки, а й на те, що злочинність у цій сфері набуває все більш організованих форм та визначається корисливою спрямованістю злочинної діяльності, наявністю корупційних зв'язків, професіоналізацією та транснаціональним характером. На сьогодні зазначені посягання набули масового характеру, організованості та кримінального професіоналізму, завдаючи суспільству та державі істотної економічної та екологічної шкоди.

Саме тому стратегія протидії екологічній злочинності повинна містити й відповідні кримінально-репресивні заходи щодо організованих її форм, що визначені, зокрема, Концепцією державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленою Указом Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011 [1] та розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.01.2012 № 53-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю» [2]. Чинним стратегічним документом державної політики у цій сфері є Стратегія боротьби з організованою злочинністю, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р [3]. Одним із заходів щодо наукового забезпечення боротьби з організованою злочинністю Стратегією передбачається узагальнення судової практики щодо розгляду кримінальних проваджень за ознаками організованої злочинної діяльності. Зазначене справедливе й стосовно окремих видів злочинності, зокрема й екологічної. Саме тому, видається актуальним і

важливим вивчення практики притягнення до кримінальної відповідальності учасників злочинних угруповань, що вчиняють екологічні злочини.

Стан опрацювання цієї проблематики. Пошук шляхів удосконалення кримінологічних і кримінально-правових засад протидії організованій злочинності в Україні в різні часи був предметом досліджень О.Ю. Бусол, В.В. Голіни, О.О. Дудорова, Г.П. Жаровської, А.П. Закалюка, А.Ф. Зелінського, О.Г. Кальмана, О.О. Кваші, О.Є. Користіна, М.В. Корнієнка, О.М. Костенка, О.Г. Кулика, О.М. Литвака, О.М. Литвинова, М.І. Мельника та ін. Питання, актуальні для ґрунтового аналізу основ існування та протидії організованим злочинним угрупованням, що спеціалізуються на вчиненні різних видів екологічних злочинів, містяться у дисертаційних дослідженнях таких фахівців, як Н.Г. Іванова, Т.В. Корнякова, М.Г. Максименцев, О.В. Мельник, Г.С. Поліщук. Водночас, питання ж караності відповідних посягань, ефективності правозастосовної практики у досліджуваній сфері у вітчизняній правовій літературі вивчалось фрагментарно.

Метою статті є дослідження правозастосовної практики та її особливостей щодо протидії організованим формам співучасті у вчиненні екологічних злочинів.

Виклад основного матеріалу. Відомості про групові злочини певної категорії відносяться до кримінально-правових характеристик особи злочинця та розглядаються при дослідженні одного з основних елементів кримінології – особи злочинця, адже накопичення, описання, пояснення та систематизація відповідних наукових знань є невід'ємним компонентом створення цілісної кримінологічної теорії протидії злочинності. Зазначене справедливе й стосовно окремих видів злочинності, зокрема й екологічної, запобігання якій неможливо без з'ясування специфіки окремих категорій осіб, які вчиняють злочини даної категорії, адже система особистісних характеристик злочинців має важливе значення для аналізу причин злочинної поведінки, а, відтак, і для запобігання таким злочинам [4, с. 63-64].

Як відомо, груповій злочинній діяльності властива підвищена суспільна небезпека, адже в процесі її здійснення об'єднуються зусилля декількох осіб з метою досягнення злочинних результатів, які є більш значимими, ніж унаслідок дій однієї особи.

Характерною ознакою екологічних злочинів є їхній груповий характер. Так, за даними Т.В. Корнякової, «19,7 % аналізованих злочинів у сфері навколишнього природного середовища вчинено за попередньою змовою групою осіб» [5, с. 247-248]. На жаль, автор не зазначає періоду проведення дослідження. Г.С. Поліщук, досліджуючи групову складову екологічної злочинності, звертає увагу на стійку тенденцію до зниження питомої ваги зареєстрованих злочинів проти довкілля, вчинених групою осіб. Так, у 2002 р. частка групової екологічної злочинності становила 17,4 %, а вже у 2007 р. – 10,8 % [6, с. 221].

За проведеними нами розрахунками відомостей, що містять форми статистичної звітності «Про осіб, які вчинили злочини» та «Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення» [7], доля осіб, котрі вчинили екологічні злочини у складі групи, у структурі всіх виявлених осіб протягом 2009–2022 рр. становила 21,2 %. Суттєві розбіжності з даними Г.С. Поліщука можна пояснити, по-перше, різними періодами дослідження, по-друге, різними категоріями показників, що відображають долю групової екологічної злочинності. Адже Г. С. Поліщук оперує кількістю (і відповідно) часткою злочинів, вчинених групою осіб. Відтак, різниться й методика розрахунків вказаних показників. У монографії ж Т.В. Корнякової не зазначено ні методики розрахунків, ні емпіричної бази дослідження.

На нашу думку, більш правильним при характеристиці особи злочинця використовувати відомості, що стосуються не зареєстрованих злочинів, а осіб, які їх вчинили (або ж засуджених осіб). Це дає змогу точніше оцінити окремі ознаки (у тому числі кримінально-правові) злочинців певної категорії, порівняти їх із загальними характеристиками особи злочинця та визначити специфіку, яка відрізняє досліджувану категорію злочинців.

Порівнюючи відповідні показники групової складової серед екологічних злочинців та осіб, що вчинили злочини всіх категорій, протягом 2009–2022 рр. варто звернути увагу на істотно більше значення відповідного показника стосовно екологічних злочинів – 21,2 % проти 11,5 % для загальної злочинності. Отже, майже у два рази (1,84) питома вага групової складової екологічної злочинності більше за загальну.

Варто також відзначити доволі стабільний характер досліджуваних ознак щодо екологічних злочинців, частка групової складової яких характеризувалась протягом 2009–2016 рр. несуттєвими коливаннями (із середнім рівнем 26,2 %). Починаючи ж із 2017 року спостерігаємо стабільне зниження відносних показників до мінімального значення у 2022 році – 11,4 %.

Водночас, характерною ознакою сучасного стану загальної злочинності є стрімке зменшення частки осіб, котрі вчинили злочин у групі. У колективній монографії «Злочинність в Україні: фактори, тенденції, протидія (2002–2014 рр.)» наведено такі показники: 2002 р. – 29,1 %, 2014 р. – 11,6 % [8, с. 274]. Зауважимо, що у подальшому ця тенденція зберігається: у 2016 р. частка виявлених осіб, які вчинили злочин у групі, становила 10,5 %, а у 2022 році – 4,7%. Отже, за 20 років питома вага групової злочинності у структурі загальної злочинності зменшилась більш ніж у 6 разів.

Наведена нижче на рис. 1 діаграма ілюструє розраховані вище показники.

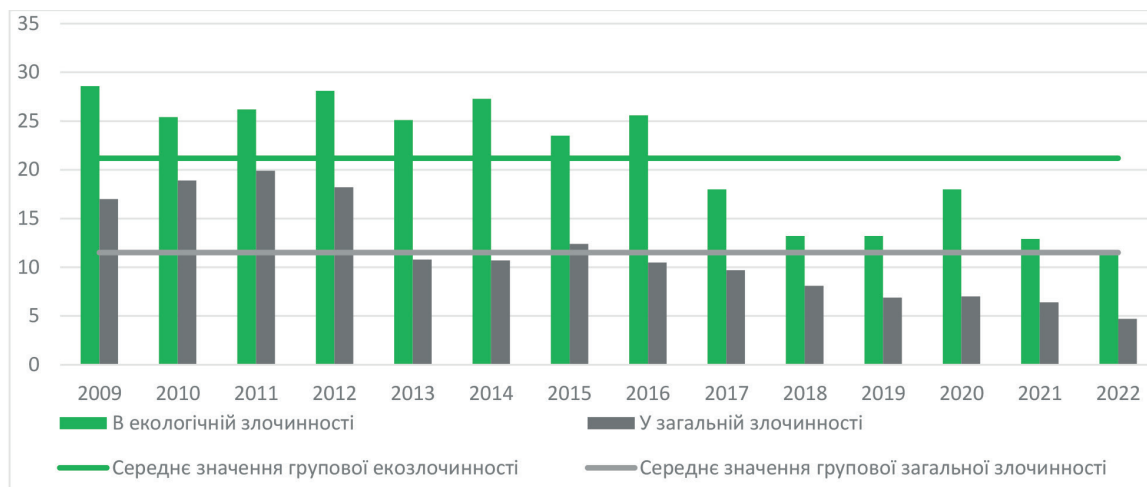

Рис. 1. Динаміка та середні значення часток групової складової екологічної злочинності та загальної злочинності протягом 2009–2022 рр. в Україні

Ще більшою є частка групової складової серед засуджених за екологічні злочини. Як вказує Г.С. Поліщук, за вироками судів, що набрали законної сили у 2004–2007 рр., питома вага осіб, засуджених за вчинення злочинів проти довкілля, коливалась від 44,3 % у 2005 р. до 37,7 % у 2007 р. Цей показник є істотно більшим за аналогічний показник загальної злочинності (25,0 % у 2007р.) [6, с. 222]. Відповідно до наших розрахунків, частка осіб, засуджених за вчинення злочинів проти довкілля, у середньому протягом 2009–2022 рр. становила 28,3 %. Порівняно з показниками загальної судимості (15,3 % – стосовно всіх категорій злочинів) середнє значення групової складової судимості за екологічні злочини протягом досліджуваного періоду є майже удвічі більшим. Що цікаво, співвідношення відповідного показника щодо судимості за екологічні злочини з загальною судимістю є точно таким, що й розраховані вище аналогічні показники злочинності – 1,84.

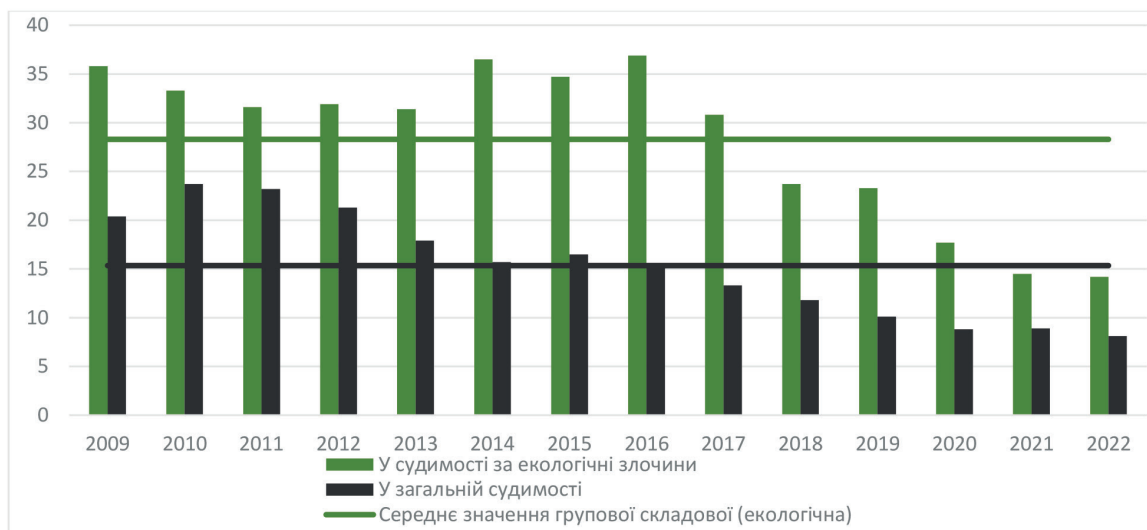

Рис. 2. Динаміка та середні значення питомої ваги групової складової у судимості за екологічні злочини та загальної судимості протягом 2009–2022 рр. в Україні

Показники, що характеризують вчинення екологічних злочинів у групі, суттєво різняться залежно як від виду посягання, так і від часу дослідження. Зокрема Т.В. Корнякова вказує, що станом на 2011 рік за попередньою змовою групою осіб вчинене майже кожне третє (31 %) незаконне полювання, кожне четверте-п'яте незаконне зайняття рибним, тваринним або іншим водним добувним промислом (23,7 %) і незаконна порубка лісу (22,5 %). Але лише у 12,2% випадків незаконне видобування корисних копалин було вчинено за попередньою змовою групою осіб (за іншими складами злочинів у сфері навколишнього природного середовища не виявлено фактів групового вчинення злочину) [5, с. 248].

Водночас, О.В. Мельник, котра досліджувала злочинне забруднення довкілля, так пояснює незначну частку групової злочинності за цією категорією справ: «офіційна статистика не є повністю адекватною реаліям вчинення злочинам даної категорії, адже хоча видання незаконного розпорядження, що призводить до забруднення довкілля або ж створення такої загрози, здійснюється службовою особою (яка за незаконне використання наявних в неї правових можливостей і притягується до відповідальності), фактичне виконання безпосередніх дій, як правило, здійснюються іншими особами. Досліджена нами правозастосовна практика свідчить про відсутність випадків притягнення до відповідальності безпосередніх виконавців злочинів даної категорії. При цьому потрібно виходити з того, що підлеглий та інша особа, які виконали розпорядження службової особи та усвідомлювали його злочинний характер, є співучасниками злочинної дії службової особи. У подібних ситуаціях сама службова особа виступає як організатор вчинення злочину. Кримінальна ж відповідальність осіб, які виконували розпорядження службової особи про забруднення об'єктів природного середовища, може настати в тих випадках, коли вони усвідомлювали істинний характер виданого наказу. Разом з тим, судово-слідча практика йде шляхом визнання таких виконавців особами, що діяли невинно» [9, с. 173].

Досліджуючи стан судимості станом на 2011 рік у сфері охорони рослинного світу, Н.Г. Іванова оцінює частку групової складової незаконної порубки лісу у 37,0 % [10, с. 51]. За нашими дослідженнями станом на 2010 рік, ще вищими були показники, що характеризують вчинення у групі незаконного полювання та незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Так, частка засуджених браконьєрів, що вчиняли злочин у групі осіб, становила у 2009 р. 41,0 % [11, с. 500].

Попри певний незбіг оцінок окремих дослідників стосовно розмірів групової складової серед окремих категорій екологічних злочинців, можна визначити злочини, за якими найчастіше засуджуються особи за вчинення екологічних злочинів у складі групи. Станом на 2016 рік такими були незаконне полювання та незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (52,1 %), незаконна порубка лісу (26,4 %) та порушення правил охорони або використання надр (18,6 %). Досить цікавими є структурні зрушення у показниках судимості осіб, які вчинили окремі екологічні злочини у складі групи та організованої групи, що відбулись в останні роки. Так, за відомостями Форми статистичної звітності Державної судової адміністрації України № 7 «Звіт про склад засуджених» [12] найбільшою часткою засуджених, що вчинили злочин у складі групи, характеризується незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину (ст. 240¹ Кримінального кодексу України), що було криміналізоване відповідно до Закону України від 19 грудня 2019 року № 402-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин» [13]. Зазначений показник становив у 2022 році 47,0 %, але, думається, що й це значення є заниженим з огляду на спосіб вчинення незаконного видобутку бурштину, яким найчастіше є метод гідророзмиву з використанням відповідних технічних засобів. Загальна його схема є такою: біля ймовірного місця залягання породи встановлюють, підганяють компресор і мотопомпу, що складається з двигуна та пожежного насоса. Під великим тиском воду подають у ймовірне місце залягання бурштину, внаслідок чого утворюється велика яма, через яку легший за воду бурштин виштовхується нагору. Нововведення дає змогу без великого ризику для життя і здоров'я за короткий проміжок часу намити значну кількість коштовного каміння [14, с. 123]. Вочевидь, здійснити це самотужки, без сторонньої допомоги є практично неможливим.

Інші злочини характеризувались значно нижчими показниками: незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом – 19,1 %; незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу – 15,3 %; порушення правил охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин – 11,0 %. Груповий характер цих злочинів можна пояснити особливостями вчинення зазначених посягань, які часто потребують узгоджених колективних дій співучасників.

Привертають увагу поодинокі випадки виявлення осіб, котрі вчиняли екологічні злочини у складі організованої групи чи злочинної організації. Так, протягом 2009–2022 рр. було виявлено лише 133 таких особи, що становило 0,8% від усієї кількості виявлених екологічних злочинців. Найбільша кількість членів таких угруповань засуджується за незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину. У 2022 році було засуджено 9 таких осіб.

Зауважимо, що виявлення даної категорії осіб почало стабільно зростати починаючи з 2017 року (протягом 2009–2016 рр. було виявлено лише 40 таких осіб). Відносний показник збільшився у два рази і в цілому за досліджуваний період істотно перевищує аналогічний показник загальної злочинності – 0,45 %, або 8953 осіб, з них – 13,7 % осіб, які вчинили злочини у складі організованих угруповань із міжрегіональними зв'язками. Стосовно екологічних злочинів зауважимо, що протягом аналізованого періоду було виявлено лише 5 організованих угруповань з міжрегіональними зв'язками (1 у 2020 році, 4 – у 2021 році). Усі вони спеціалізувались на незаконній порубці або незаконному перевезенні, зберіганні, збуті лісу.

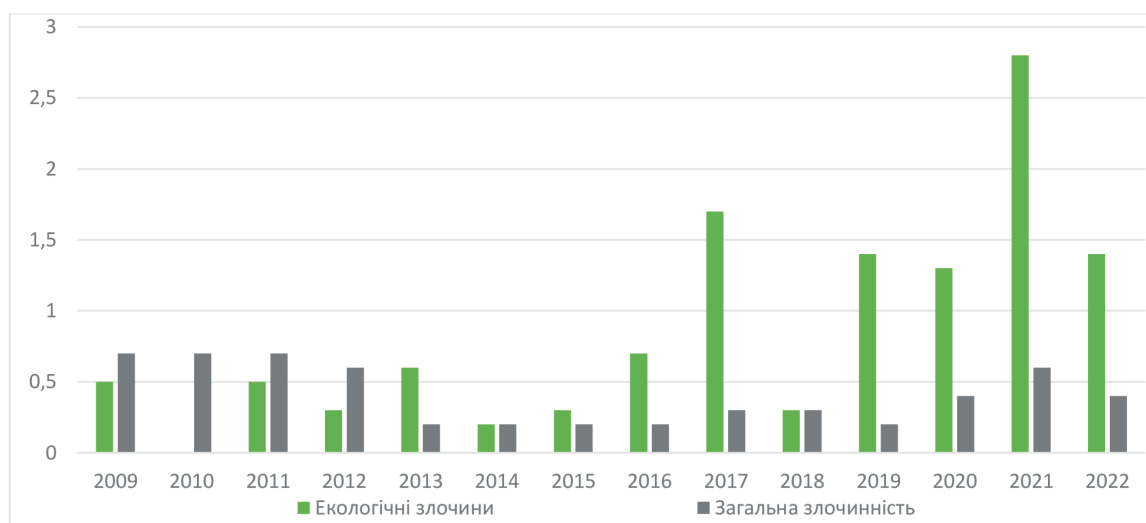

Рис. 3. Частка виявлених осіб, які вчинили злочини у складі організованих угруповань, протягом 2009–2022 рр. в Україні

Як видно із наведеної на рис. 3 діаграми, відносні показники, що відображають активність організованих угруповань у сфері екології, значно більше схильні до різких коливань ніж аналогічні показники загальної злочинності. Це, на наш погляд, зумовлено невеликою кількістю виявлених осіб, які вчинили екологічні злочини у складі організованих угруповань. Так, у середньому за досліджуваний період виявлялось 10 таких осіб (для загальної злочинності цей показник становить 640 осіб). При таких незначних абсолютних показниках щодо екологічних злочинів будь-які, навіть несуттєві, зміни в абсолютних показниках дуже істотно впливають на відповідні відносні показники.

Цілком очевидно, що зазначена статистика не відображає поширеності організованої екологічної злочинності, про існування та розвиток якої свідчать окремі публікації у медіа та думки науковців-фахівців. Зокрема, на думку Г.С. Поліщука, в Україні відсутня дієва та цілеспрямована протидія організований екологічній злочинності, адже правоохоронні органи реагують лише на явні факти правопорушень, в основному стосовно безробітних місцевих мешканців, які таким чином намагаються заробити на своє існування. Члени ж організованих угруповань у сферу дії правоохоронних органів та судів практично не потрапляють [6, с. 224].

Організована злочинна діяльність таких осіб характеризується неодноразовим, повторним вчиненням екологічних злочинів та професіоналізацією частини злочинців цієї категорії. Професіоналізація ж кримінальної активності у сфері екології пов'язана з її експортом за межі держави та набуттям при цьому характеру транснаціональної організованої злочинності. Особливо яскраво це засвідчують масштабні незаконні порубки лісу в західних регіонах України з подальшим вивезенням лісоматеріалу контрабандним шляхом, а також незаконне видобування бурштину. Найнебезпечнішою категорією екологічних злочинців професійного типу є особи, які за своїми службовими обов'язками мали би

протидіяти злочинному промислу, але всупереч суспільним та державним інтересам, стають очільниками незаконного бізнесу. Серед злочинців такого типу працівники поліції, Служби безпеки України, прокуратури, прикордонної та митної служби, лісової охорони й рибінспекцій. Таким особам властиві ґрунтовна підготовка та детальне планування злочинної діяльності організованих груп та злочинних організацій, забезпечення юридичного прикриття у вигляді укладання угод тощо. Належність до державної влади часто дозволяє злочинцям такого типу тривалий час уникати відповідальності, тому злочинна діяльність цієї категорії осіб характеризується найвищим рівнем латентності [15, с. 211]. Численними є приклади організованої злочинної діяльності під час незаконної порубки лісу та незаконного видобування бурштину з подальшим незаконним експортом добутої сировини. Для такого злочинного бізнесу характерне об'єднання зусиль представників різних правоохоронних та контролюючих органів.

Транснаціональні злочинні угруповання у сфері екології ефективно використовують нову економічну обстановку, повсякчас збільшують доходи від своєї діяльності, що являє собою одну з форм підприємництва, протиправним бізнесом, де вчинення корисливих екологічних злочинів є основним напрямом кримінальної діяльності, а отримання надприбутків – провідною ціллю. У цьому контексті варто згадати теорію економічного підходу Г. Беккера, котрий поширив сферу мікроекономічного аналізу на низку аспектів людської поведінки, відповідно до якої злочин буде вчинений, якщо він вигідний злочинцеві. Зазначений підхід ґрунтується на тому, що злочинці — не психопатичні особи і не жертви соціального впливу, а раціональні люди, поведінку яких можна передбачити в разі застосування до них певних обмежень, зважаючи на можливості, які вони мають. Тож вибір ними кримінальної поведінки слід сприймати як інвестиційне рішення в умовах ризику та невизначеності. Тому рівень корисливих кримінальних практик залежить від співвідношення користі, яку індивідуум отримує від вчинення злочину, та витрат на його вчинення. Він визначатиметься різницею доходів від легальної і нелегальної діяльності, вірогідністю бути спійманим та засудженим, ступенем тяжкості покарання тощо [16, с. 149].

Як вже зазначалось, групові злочинні практики характеризуються високим рівнем суспільної небезпечності, а організована злочинна діяльність – ще вищим. Наведене твердження можна проілюструвати статистикою виявлення осіб, які вчинили екологічні злочини. Так, питома вага осіб, які вчинили екологічні кримінальні проступки у структурі усіх осіб, які вчинили екологічні кримінальні правопорушення (у формальному розумінні ст. 12 Кримінального кодексу України) становить 29,7 % у середньому за останні три роки. Для осіб, які вчинили екологічні кримінальні проступки у складі групи, цей показник становить вже 16,1 %, а для тих, які їх вчинили у складі організованої групи або злочинної організації – 0 %. Тобто, правозастосовна практика засвідчує наявність кореляції між рівнем суспільної небезпечності екологічних посягань і рівнем організованості осіб, які їх вчиняють.

Висновки. Проведене авторкою дослідження особливостей правозастосовної практики щодо протидії організованим формам співучасті у вчиненні екологічних злочинів дозволило з'ясувати кількісні та якісні показники виявлення зазначених злочинів та судимості за їх вчинення в Україні протягом 2009–2022. Оперування відносними кримінологічними показниками, а саме питомою вагою виявлених та засуджених осіб, які вчинили екологічні злочини у складі групи та організованих злочинних угруповань, а також співставлення отриманих результатів з аналогічними показниками загальної злочинності дозволило здійснити порівняльний аналіз, визначити основні тенденції, специфічні особливості досліджуваної категорії злочинів. Стверджується, що сучасна кримінологічна доктрина й кримінально-превентивна практика потребують формування новітньої, концептуально цілісної системи наукових знань, спрямованих на протидію видозміненої екологічної злочинності в сучасній Україні. Саме тому, співставлення отриманих показників із типовими характеристиками загальної злочинності є інформаційною базою для типологізації осіб, які вчиняють екологічні злочини, та визначення детермінант екологічної злочинності, а відтак, має стати основою для розроблення заходів протидії цій категорії злочинів.

Список використаних джерел:

1. Концепція державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю: схв. Указом Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011> (дата звернення: 17.04.2023).

2. План заходів щодо реалізації Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.01.2012 № 53-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/53-2012-%D1%80> (дата звернення: 17.04.2023).
3. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.04.2023).
4. Turlova Yuliia, Polishchuk Hennadii. Some indicators of the recidivism and group component of environmental crime. *Recht der Osteuropaischen Staaten*. 2020. № 3. С. 63–68.
5. Корнякова Т.В. Кримінологічні засади запобігання органами прокуратури злочинам проти довкілля: монографія. Київ: Ін Юре, 2011. 408 с.
6. Поліщук Г.С. Щодо кримінологічної характеристики організованої екологічної злочинності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. Київ. 2008. Вип. 18. С. 219–228.
7. Форма № 2 «Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення»: затв. наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 299 за погодженням з Державною службою статистики України. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (дата звернення: 30.04.2023).
8. Кулик О.Г., Наумова І.В., Бова А.А. Злочинність в Україні: фактори, тенденції, протидія (2002–2014 рр.): монографія. Київ: ДНДІ МВС України, 2015. 362 с.
9. Мельник О.В. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють злочини, пов'язані із забрудненням довкілля. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 168–175.
10. Іванова Н.Г. Запобігання злочинним посяганням на рослинний світ (за матеріалами Донецького регіону України): дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2011. С. 239 с.
11. Турлова Ю.А. Кримінологічна характеристика особи злочинця-браконьєра. *Судова апеляція*. 2010. № 2(19). С. 130–136.
12. Форма № 7 «Звіт про склад засуджених»: затв. наказом Державної судової адміністрації України від 23.06.2018 № 325. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022 (дата звернення: 30.04.2023).
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин: Закон України від 19.12.2019. № 402-IX. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-20#n63> (дата звернення: 04.05.2023).
14. Турлова Ю.А., Поліщук Г.С. Деякі проблемні питання криміналізації незаконного видобування бурштину. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2020. № 5. С. 122–128.
15. Турлова Ю.А. Екологічна злочинність в Україні: кримінально-правові та кримінологічні засади протидії: монографія. Київ: Знання України, 2018. 459 с.
16. Костенко О., Бусол О. Концепція протидії корупційній злочинності в Україні потребує нових підходів: основні тези. *Публічне право*. 2016. № 2 (22). С. 143–151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_2_21 (дата звернення: 04.05.2023).